

Samtalstonen i politiken

Ett diskussionsunderlag för förtroendevalda i kommuner och landsting



Politiken har blivit en tuff arena, även lokalt. Var tredje ledamot i landstings- och kommunfullmäktige under förra mandatperioden drabbades någon gång av trakasserier, hot eller våld. Men utsattheten i det politiska uppdraget kan tyvärr även komma inifrån genom att politiker utsätts för nedlåtande behandling från andra politiker. Särskilt utsatta känner sig ofta kvinnliga och yngre fullmäktigeledamöter.

Alla är säkert överens om att det behövs en stark och livlig politisk debatt, där åsikter förs fram med engagemang och där politiker vågar gå i konfrontation om viktiga värderingar och sakfrågor. Det är en självklar och viktig del av politiken att hävda sina åsikter och gå emot det andra säger. Men det är samtidigt viktigt att ha respekt för varandra som personer. Kränkningar och personliga påhopp hör inte hemma i politiken. En rå ton i den politiska debatten riskerar att öka misstron mot politiker och den hotbild som många förtroendevalda möter. Den riskerar också att leda till nya avhopp från de politiska uppdragen och till att tilltron till det demokratiska system som vi bygger vårt samhälle på äventyras.

Förtroendevalda behöver själva ta initiativet för att skapa ett bra samtalsklimat. Förhållandena kan visserligen se olika ut i olika kommuner och landsting och den bild som vi ger kan på sina håll upplevas som överdriven. Det hindrar inte att det finns anledning att diskutera samtalstonen i politiken. Sveriges Kommuner och Landsting har därför tagit fram detta diskussionsunderlag om samtalston, förhållningssätt och umgängesformer i det politiska livet. Beredning-

en för demokratifrågor har tagit aktiv del i arbetet och erfarenheter av liknande arbete hos flera av förbundets medlemmar har tagits tillvara. De politiska partierna har ofta någon form av etiska regler som berör liknande frågor. Detta diskussionsunderlag har dock fokus på fullmäktigeförsamlingar, nämnder och andra arenor där förtroendevalda från olika partier möts för att fullgöra sina uppdrag.

Vi tror att diskussioner som förs utifrån situationen i den egna kommunen eller landstinget har goda förutsättningar att identifiera brister och utvecklingsbehov för att man sedan ska kunna komma överens om vilka spelregler som bör gälla. Syftet är att skapa och vidmakthålla ett gott klimat i politiken och goda förutsättningar för de förtroendevalda. Ytterst syftar diskussionsunderlaget till att öka intresset för den lokala och regionala demokratin och tilliten till de förtroendevalda. Vi hoppas att fullmäktigepresidier och gruppledare som efterfrågar ett underlag för diskussioner om dessa frågor ska ha glädje och nytta av materialet liksom de politiska partierna och de förtroendevalda. Ansvaret för att ett gott klimat ska kunna skapas och vidmakthållas delas i den politiska vardagen av alla förtroendevalda i alla partier, alla kommuner och alla landsting.

Lennart Hansson

Sveriges Kommuner och Landsting
Sektionen för Demokrati och styrning

Demokrati och respekt

Två honnørsord i demokratin är frihet och jämlikhet. Frihet innebär att alla opinioner och viljeyttringar ska få komma till uttryck. Alla människor har rätt att uttrycka sin vilja, plädera för de idéer de tror på och agera för att främja sina intressen. Jämlikhet innebär att alla människor är lika mycket värda, att alla medborgare har samma rätt att delta i sitt lands styrelse och att alla som deltar ska behandlas lika. Ingen är i grunden förmer än någon annan. Vid omröstning väger allas röster lika tungt.

Demokratin är ett beslutssystem som går ut på att lösa konflikter på fredlig väg. Politik handlar emellertid i praktiken sällan om harmoniskt samförstånd. Olika intressen och uppfattningar ställs mot varandra. De som förordar olika ståndpunkter konkurrerar om att vinna flertalets stöd inför en kommande omröstning. När tidpunkten för beslut närmar sig krävs att de olika parterna antingen kan kompromissa sig fram till en överenskommelse eller att en omröstning äger rum.

Det är viktigt att denna process sker på ett korrekt och respektfullt sätt. En stark och livlig politisk debatt, där åsikter förs fram med engagemang och där politiker vågar gå i konfrontation om viktiga värderingar och sakfrågor måste kunna föras med bibehållen respekt för politiska motståndare och utan kränkningar och personliga påhopp. Det samma gäller också efter det att ett beslut är taget. De som blir nedröstade behöver uppträda som goda förlorare, och de som hamnat i majoritet behöver bemöta minoriteten med respekt. Det handlar inte om att alla ska gilla varandra eller de olika åsikter och förslag som finns. Den handlar inte heller om att ställa krav på att förtroendevalda ska vara ofelbara. Avsikten är att medverka till ett genomtänkt handlande.





Krav på förtroendevalda

Förtroendevalda fattar beslut som på olika sätt och nivåer lägger ramar för medborgarnas möjligheter, rättigheter och skyldigheter i samhället. För att besluten ska uppfattas som legitima och medborgarna känna förtroende för sina företrädare är det viktigt att de förtroendevalda själva följer fattade beslut och underordnar sig gällande lagar och regler.

Förtroendevalda har till uppgift att förvalta samhällets tillgångar och anvisa medel på ett noggrant och ansvarsfullt sätt. Det innebär att förtroendevalda inte får låta sitt egenintresse gå före allmänintresset och inte heller utnyttja sin ställning för egna materiella eller ekonomiska fördelar eller att överutnyttja förmåner som är knutna till uppdraget.

Underlaget diskuterar de förtroendevaldas uppträdande inom det politiska livet och utgör alltså inte rättesnören för deras privatliv. Det är dock viktigt att inse att det inte finns några vattentäta skott mellan etiken i offentligheten och i privatlivet för en förtroendevald. Den som följer vissa etiska regler i sitt politiska engagemang men som visar sig tillämpa en helt annan moral som privatperson riskerar att förlora sin trovärdighet.

Hur höga krav som det är rimligt att ställa i detta sammanhang kan naturligtvis diskuteras. Men den som tar på sig ett politiskt förtroendeuppdrag kommer oundvikligen att utsättas för högre krav på sin moral än människor i allmänhet. Det bidrar samtidigt till att allmänhetens tilltro till demokratin och samhällets institutioner bevaras och garanteras.

Att visa respekt och ta varandra på allvar

Det är viktigt att förtroendevalda visar respekt för varandras villkor och underlättar varandras deltagande. Den som har tagit på sig ett politiskt förtro-

endeuppdrag ska vara mån om att delta i de möten som uppdraget omfattar och komma förberedd till dessa. Alla har dock inte samma förutsättningar för sitt engagemang som förtroendevald, på grund av till exempel barn, arbetstider, utbildningsnivå eller funktionshinder

Politiskt engagemang bygger på både förnuft och känslor. Förtroendevalda måste få ge uttryck för sina åsikter med både sakargument och ideologiska viljeyttringar för att politiken ska bli tydlig och begriplig. Det är samtidigt viktigt att hålla en god ton i den politiska debatten. Ingen ska behöva uppleva ett nedlåtande eller respektlöst tilltal eller bristande uppmärksamhet när han eller hon yttrar sig.

Det är viktigt för politikens anseende att förtroendevalda tar varandras engagemang på allvar. Det är en sak att argumentera mot en motståndares ståndpunkter och argument. Det är en annan sak att avsiktligt missförstå eller misstolka dessa eller att misstänkliggöra sin motståndares motiv. Detta riskerar att skada respekten för alla förtroendevalda och för hela den demokratiska processen.

En god princip är att bekräfta andra förtroendevalda som gör något bra, oberoende av politisk uppfattning i sak. Ett erkännande eller uppskattande omdöme till någon som utmärkt sig positivt, ger erkännande även till den som berömmar.

Att verka öppet, ärligt och tydligt

Medborgarnas tilltro till politiska beslut påverkas inte bara av beslutens innehåll, utan även av om de känner tilltro till de procedurer som använts för att uppnå beslutet. En god demokratisk process kräver tid, och därför krävs planering.

Förtroendevalda bör anstränga sig för att göra politiken känd och begriplig för människor. Beslut som innebär avsteg från tidigare gjorda utfästelser behöver innehålla förklaringar till varför avsteg görs.





Underlag, olika uppfattningar, beslut och deras bevekelsegrunder behöver redovisas. Såväl förtroendevalda som medborgare är i dagens samhälle både kunniga och upplysta. Ökad kunskap innebär emellertid inte automatiskt ökad klarhet. Den kan också leda till insikter om att det finns flera likvärdiga slutsatser att dra och att inget beslut får enbart positiva effekter. Detta understryker betydelsen av att beslutsprocesser är öppna, att tydliga regler för beslutsprocedurerna följs och att det avsätts tid till utredning, diskussion, opinionsbildning och information om vad som står på den politiska dagordningen och vilken kunskap och vilka argument som finns för olika alternativ.

Att känna till och att följa demokratins procedurregler

Möteteknik finns för att alla ska få likvärdiga möjligheter att komma till tals och ge sina uppfattningar till känna. Den finns för att beslut ska kunna ske på ett öppet, tydligt och schyst sätt. Men om få behärskar konsten medan flertalet är okunniga, kan mötetekniken missbrukas för att manipulera fram vissa beslut. För att demokratins processer ska fungera och övergrepp och maktmissbruk undvikas, behöver därför alla förtroendevalda vara förtrogna med de procedurregler för debatt, diskussion och beslutfattande som mötetekniken omfattar.

Procedurregler behöver hållas levande för att fylla sin roll. Det är därför viktigt att reflektera över hur olika procedurregler fungerar och vid behov omforma dem. Förtroendevalda som anser att det finns regler som skadar eller hindrar ett demokratiskt arbetssätt bör ta upp reglerna till diskussion och föreslå förändringar.

Intressekonflikter mellan roller

Det är inte rimligt att hävda att varje enskild politiker ska representera alla medborgare och värna allas intressen. Förtroendevalda har flera roller och flera intressen att ta hänsyn till. De ska företräda

- medborgarna i allmänhet
- kommunen eller landstinget
- grupper som det egna partiet värnar om
- sin egen partiorganisation.

Det är tillsammans och inte var för sig som förtroendevalda representerar alla medborgare. Det är legitimt att en enskild politiker koncentrerar sina krafter till att företräda vissa gruppers intressen, men det bör ske öppet. De intressen som följer med förtroendevaldas olika roller kan ibland komma i direkt konflikt med varandra. Denna typ av konflikter är oundvikliga och varken kan eller bör döljas om förtroendet för politiken ska upprätthållas. Ibland leder rollkonflikterna till etiska dilemman. Intressena är inte kombinerbara utan val av handlingsalternativ innebär att någon måste svikas, ett löfte måste brytas för att hålla ett annat och så vidare. Då måste förtroendevalda våga välja och vara beredda att stå för sina val och ta dess konsekvenser när kritiken kommer.



Samtalstonen i politiken

Ett diskussionsunderlag för förtroendevalda i kommuner och landsting

Vill du veta mer om det arbete om samtalstonen i politiken som görs vid Sveriges Kommuner och Landsting kontakta

BoPer Larsson, 08-452 79 19, boper.larsson@skl.se

Agneta Blom, 021-10 13 01, agneta.blom@mdh.se

Pris: 50 kr/st.

Vid beställning av 10 ex eller fler: 20 kr/st.

Best. nr. 5119

Trycksaker från Sveriges Kommuner och Landsting beställs på www.skl.se/publikationer eller på tfn 020-31 32 30, fax 020-31 32 40.



Sveriges
Kommuner
och Landsting

118 82 Stockholm, Besök Hornsgatan 20
Tfn 08-452 70 00, Fax 08-452 70 50
info@skl.se, www.skl.se

